VÄXTHUS, SKALBAGGAR OCH EKSKOGSSKÖTSEL

Ekfrämjandets exkursion till Östergötland 4-5 september 2025

Mats Hannerz (text och foton där inte annat anges)

Till det småbrutna men bördiga landskapet kring sjöarna Roxen och Glan i norra Östergötland gick Ekfrämjandets exkursion den 4–5 september 2025.

Den som bara passerar söderifrån igenom Östergötland via E4 kan tro att hela landskapet består av vidsträckta och bördiga åkrar innan barrskogen så småningom tar över efter Norrköping. Men både norra och södra Östergötland är rika skogslandskap. Två tredjedelar av länet är skogsmark (66 %) och den produktiva skogsmarken utgör 60 % av landarealen. I norr (Kolmården) och söder (Ydre, Sommenbygden) dominerar magrare moränmarker med barrskog, men i de kalkrika delarna av västra Östergötland är bördigheten extremt hög.

Växthus som premiumprodukt

Ekfrämjandets resa startade med fältmässig lunch vid Sandviks camping på Roxens norra strand. Här lämnades bilarna och i stället gick resten av resan för de cirka 50 deltagarna i chartrad buss.

Första stoppet var hos Peter Andersson. Han köpte gården Dala 1983, strax norr om sjön Roxens nordvästra strand. Efter många år med lantbruk och köttdjur driver

Många av deltagarna blev lystna på att äga ett av de fina växthusen i högkvalitativ ek.

Till vänster: Peter Andersson beskriver byggprocessen för växthusen i ek, där ramverket är hopsatt med de ekdymlingar han håller i handen. Till höger: Ett av de massiva träborden som byggs på beställning.

han sedan 15 år tillbaka ett snickeri känt under namnet Peter i Dala. Peter har ett särskilt gott öga för lövträdslagen. I virkeslagret hittas ek, alm, rödek, vitek men också barrträd som lärk och douglasgran.

Växthusen i ek är en av specialiteterna. Ett 10-tal hus om året tillverkas av Peter och hans medarbetare. Husen har ramverk av ek och sätts till och med ihop med ekdymlingar. Växthusen kräver den allra bästa eken som måste sättas samman direkt innan den torkar för att ramverket inte ska slå sig. Numera har de dock gått över mer till limträ, som är mer formstabil.

Inramade åhörare.

Priset för ett växthus? Jo, 10 000–12 000 kr per kvadratmeter, och växthusen kan vara allt från 10–70 kvadratmeter stora.

Ett parti rödek finns också i virkeslagret. Trädslaget är lättare att jobba med men passar inte för utomhusbruk eftersom rödeken tar upp vatten lättare.

Förutom växthus tillverkas mycket annat på beställning. Ett tungt bord i massiv ek, så tjockt att det inte går att rubba, står i verkstaden och väntar på sin köpare.

Ekodlaren i Stensätter

Nästa station var hos Olle Josefsson, välkänd profil i Ekfrämjandet och dessutom mottagare av 2024 års länspris från föreningen.

Gården Stensätter 1, mellan Roxen och Glan, har ungefär 60 hektar skog. Där driver Olle skogen efter sina egna idéer. Han har en särskild känsla för ek, som han både planterar och röjer fram i ungskog.

Exkursionen besökte en ungskog planterad med tall år 2009. Här har Olle markerat och röjt fram spontanföryngrade ekar, som det fanns gott om i svackorna i skogen.

Som vanligt uppstod många diskussioner bland deltagarna. Är det till exempel dags att stamkvista så unga ekar som dessa? Enligt Olle är det inte akut, den innersta märgdelen av ekstocken är ändå av mindre värde. John Ahlgren kompletterade med att det finns bättre avsättning än till golv för fullvuxen och stamkvistad ek. Insatsen för stamkvistningen betalar sig alltså dåligt om inte eken når rätt köpare.

Hur hårt ska man då röja runt eken? Anders Ekstrand delade med sig av visdomsord. Lägger man sig under en ek ska man se ett blått fönster runt kronan. Ett talesätt är att ”eken gärna har en rock när den är ung, däremot aldrig en hatt”.

Spontanföryngrade ekar som röjts fram och stamkvistats av Olle Josefsson

Stensätter bjöd på många fler exkursionspunkter. Olle har sparat ekar över stora områden som utvecklats till både värdefulla timmerträd och naturvårdsekar.

Dagen avslutades med färd till Scandic Hotel i Norrköping, där årsstämma och middag väntade. Styrelsen beviljades ansvarsfrihet, och fick dessutom en ny medlem i form av Harald Rooth.

Frivilligt naturreservat

Fredagen startade med en busstur till Långnäs gård i Kimstad, belägen på södra stranden av Glan. Här huserar makarna Kjerstin och Christer Widlund. På den 27 hektar stora gården är 15 hektar avsatta som frivilligt naturreservat på makarnas initiativ. Marken är extremt bördig, och eken växer så bra att den inte ryms i bonitetstabellerna.

Här värnar Kjerstin och Christer om de gamla ekarna, lindarna och andra grova lövträd som präglar gården. Kjell Antonsson, erkänt duktig entomolog som tidigare arbetat på länsstyrelsen, guidade bland gårdens skalbaggar och andra insekter.

Han lyfte fram behovet av mer gammal ek. Här har Sverige ett stort ansvar eftersom vårt land har betydligt mer gammal ek än övriga Europa. Ett exempel på ekberoende arter är läderbaggen, som är en av Europas mest prioriterade och skyddade skalbaggar. Sverige, och då framför allt Östergötland, Sörmland, Uppland och Kalmar län, hyser den absolut mest livskraftiga populationen av läderbaggar i hela Europa.

Kjell Antonssons undervisningslåda.

Omställning 90, hur gick det?

Det sista stoppet på exkursionen gick till Kätterstads gård. Ägaren Mikael Svens-

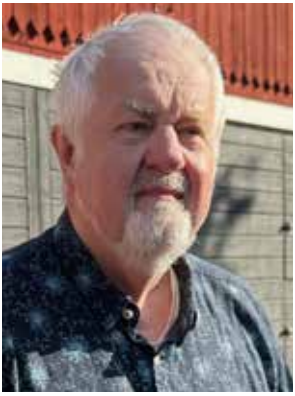

Kjerstin Ferm Widlund, Christer Widlund och Kjell Antonsson på Långnäs gård.

En av flera grova ekar på Långnäs gård.

Mikael Svensson är nöjd med björken efter Omställning 90.

son berättade hur hans far planterade ek i blandning med andra trädslag under omställning 90. Vi fick se både lyckade och mindre lyckade exempel på omställningen. Att tiden påverkar intrycket blev tydligt när vi besökte ett bestånd som idag hade fin och rakstammig glasbjörk av finskt ursprung. Här skulle det också växa ekar men viltskador satte stopp för mycket av föryngringen. Men visst fanns det också fina ekar som uppkommit i omställningen. ■

Glasbjörken av finskt ursprung växer rak och kvistfri. Idag går det inte att få tag i finsk glasbjörk.

Om författaren

Mats Hannerz är redaktör för Ekbladet och till vardags forskningskommunikatör i det egna företaget Silvinformation AB.

Kontakt: mats.hannerz@silvinformation.se.